

Diakonissa- laitos

Eduskunnan hallintovaliokunta
hav@eduskunta.fi

LAUSUNTO: HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI KOTOUTUMISEN EDISTÄMISESTÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA JA SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Asia: HE 21/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Diakonissalaitos haluaa kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä.

Diakonissalaitos on yhteiskunnallinen säätiökonserni, joka rakentaa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. 155-vuotias säätiö tarjoaa yhdessä sen tytäryritys Rinnekodit kanssa vaikuttavia sosiaali- ja terveyspalveluja erityistä tukea tarvitseville ihmisille. Toiminnasta syntyvällä tuotolla tuemme kaikkein haavoittuvammassa asemassa olevia.

Yleistä kotoutumista säätelevistä lakimuutoksista

On ymmärrettävää, että Suomessa vaaditaan koko yhteiskuntaa ja sen eri rakenteita läpileikkaavia säästötalkoita. On kuitenkin huolestuttavaa, miten näissä talkoissa pyritään erityisesti rankaisemaan tulevaisuudessa heikoimmassa ja haavoittuvimmassa asemassa olevia sekä erityisesti uusia, maahamme muuttavia yhteiskuntamme jäseniä eli maahanmuuttajia. Riippumatta heidän statuksestaan heistä suurin osa kuitenkin pyrkii pääsemään osaksi suomalaista yhteiskuntaa sen järjestelmän sekä asetettujen kriteerien vaatimalla tavalla. Kotoutumista säätelevillä useilla eri lakimuutoksilla tehdään erittäin haasteelliseksi maahantulijan aito ja oikea integroituminen yhteiskuntaamme.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauskustannuksesta (32 a §)

Kaikki me tiedämme, että maassa kuin maassa, vallitseva kieli on integroitumisen mahdollistava ankkuri. Oleskeluoikeuden saamisen jälkeen laadukas tulkkaus on äärimmäisen tärkeää kunkin maan vallitsevan lainsäädännön, olemassa olevien toimintatapojen sekä elämiseltä vaadittujen kriteerien ymmärtämiseksi. Nyt suunnitelluilla säästöillä ja niistä johdetuilla lakimuutoksilla tulkkausmahdollisuuksiin sekä niihin liittyviin kustannuksiin huononnetaan maahantulijan mahdollisuutta ymmärtää häneltä vaadittuja asioita. Tämä vaikeuttaa integroitumista entisestään.

Monesti kotoutumisvaiheessa oleva henkilö ei yksinkertaisesti tiedä eikä täten osaa ottaa vastuuta viranomaistapaamisiin liittyvistä käytännöistä. Usein myös erilaisten tapaamisten ilmoittamatta jättäminen

Diakonissa- laitos

tapahtuu nimenomaan kieliongelmiin tai mahdollisesti jopa yleisen luku- ja kirjoitustaidottomuuden vuoksi. Kotouttamisvaiheessa oleva henkilö ei myöskään välttämättä ymmärrä mitä pitää maksaa, miksi pitää maksaa ja miten maksaa. Nämä henkilöt ovat monesti myös varattomia, joten useiden perintävaiheiden ja jopa mahdollisen ulosotto-prosessin jälkeen tappio jää lopulta yhteiskunnan maksettavaksi. Pahimmillaan kierre aiheuttaa vaikeuksia itse kotoutujalle oleskelulupien jatkoprosesseissa. Tämän vuoksi näemme Diakonissalaitoksella, että suunniteltujen säästöjen sijaan esitetty muutos tulee aiheuttamaan toivottua päinvastaisen vaikutuksen aiheuttaen turhan kulurakenteen tulevaisuudessa hyvinvointialueille.

Diakonissalaitos haluaa korostaa, että kaikessa viestinnässä ja tiedon välityksessä on jatkossa pidettävä entistä tarkempi huoli, siitä, että jokainen oleskeluluvan saava ymmärtää miten hänen tulee asioitaan Suomessa hoitaa.

Lisäksi on huomioitavaa, erityisesti monelle pakolaiselle sähköiset järjestelmät saattavat olla todella vaikeita käyttää, jos he eivät ole aiemmin olleet tekemisissä sähköisten järjestelmien kanssa. Oleskelulupatyypistä riippuen esimerkiksi vahva tunnistautuminen pankkijärjestelmien kautta ei ole kaikille edes mahdollista.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Yksin alaikäisenä maahan tulleilla nuorilla on taustallaan usein erilaisia väkivalta- ja traumakokemuksia lähtömaasta ja matkalta. Hyvinvointia kuormittavat myös turvapaikkaprosessin ja kotoutumisvaiheen kokemukset kuten asuminen kaukana läheisistä, läheisten kadoksissa oleminen tai kuolema. Yksinäisyys ja verkostojen puute sekä haaste kokea osallisuutta yhteiskunnassa heikentävät nuorten hyvinvointia. Itsenäistymisen taidot ja psykososiaalinen hyvinvointi ovat aiheita, joihin nuoret tarvitsevat helposti saavutettavaa matalan kynnyksen tukea. Kokemustemme ja selvitystemme perusteella yksin alaikäisenä tulleilla jälkihuollon nuorilla on lähtökohtaisesti vaikeuksia luottaa palvelujärjestelmään (esim. Laine & Lempiäinen 2023). Lisäksi nuoret kokevat erityisesti koulutusjärjestelmissä jatkuvaa uloslyöntiä ja rakenteellista rasismia.

Olemme todella huolissamme aikuistumisen tuen laskusta, sillä on tiedossa, että ne nuoret, jotka tarvitsevat aikuistumisen tukea, tarvitsevat sitä yhä 23 v. täytettyään. Lapsena ilman huoltajaa maahan tulleet nuoret aikuiset ovat erityisen haavoittuva ryhmä. Jos tämän ryhmän kotoutumisesta ei huolehdita kunnolla, riskinä on nuorten syrjäytyminen ja ulosjääminen suomalaisesta yhteiskunnasta. Syrjäytymisen seurauksena riski radikalisoitumiseen tai jengiytymisiin kasvaa. Pitkällä aikavälillä syrjäytymisen kustannukset ovat paljon suuremmat kuin aikuistumisen tuen tarjoamisen kustannukset 25 ikävuoteen asti. Lisäksi tuen yläikärajan lasku voi siirtää lyhyellä ja pidemmällä aikavälillä palvelutarvetta muille viranomaisille.

On havaittu, että yksin alaikäisenä maahan tulleiden asumisen ja arjen tuki ei toteudu tälläkään hetkellä yhdenvertaisesti ja nuorten tarpeita vastaavasti. Tuki opintoihin, opinnoissa pysymiseen ja työelämään ei ole riittävä. Opintojen ohjaus ei kannusta nuoria monipuolisille opiskelu-urille, ja edelleen työpaikkojen rekrytoinnissa havaitaan ennakkoluuloja. Maahanmuuttajanuorilla on ollut vaikeuksia päästä koulutusta ja ammattia vastaavaan työhön. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistoiminnassa ja palvelujen tuottamisessa palvelukokonaisuuksina ja ketjuina on kehittämisen varaa. (Hirschovits-Gerz ym. 2023.)

Diakonissa- laitos

Yksin alaikäisenä maahan tulleiden joukko voidaan karkeasti jakaa kolmeen erilaiseen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ne nuoret, jotka pärjäävät peruspalveluilla ja hyötyvät esimerkiksi kansalaistoiminnan tarjoamista mahdollisuuksista. Toisen ryhmän muodostavat nuoret, jotka tarvitsevat erityistä tukea jossain rajatussa asiassa ja kolmannen ne nuoret, jotka tarvitsevat vaativaa monialaista tukea kuten esimerkiksi traumasensitiivistä työskentelyä. (mukaillen Hirschovits-Gerz ym. 2023.) Kaikki nuoret tarvitsevat nähdäksi, kuulluksi ja kohdatuksi tuleamista. Jälkihuollon jatkuminen 23 ikävuoden jälkeen on erityisen tärkeää edellä kuvatuista ryhmistä viimeisimmälle. Tälläkään hetkellä kotoutumisen jälkihuolto ei ole nuorelle subjektiivinen oikeus kuten lastensuojelun jälkihuolto.

Muut huomiot

Olemme huolissamme, että nämä muutokset eivät tule auttamaan maahamme tullutta henkilöä, joka pyrkii kotoutumaan tähän yhteiskuntaan. Toivoimme, että kotouttamisessa pyritään huomioimaan erilaisten ihmisten kyky sopeutua heille vieraisiin käytäntöihin.

Hallituksen esityksessä sanotaan seuraavasti: *”Anonyymi puhelintulkkaus voi olla hyvä vaihtoehto arkaluonteisia asioita käsiteltäessä” (2.5. s.11)* Haluamme kuitenkin nostaa esiin, että anonyymi puhelintulkkaus voi myös herättää luottamuspulaa ja estää arkaluontoisten asioiden käsittelyn asiakkaan näkökulmasta.

Tulkittamisessa säästäminen voi myös heikentää maahanmuuttajan integroitumista siltä osin, että maahanmuuttaja ei saa riittävästi tietoa omaa tilannettaan koskevista menettelyistä, prosesseista ja vastuista. Tulkittaminen on ainoa tapa säilyttää kielitaidottoman maahanmuuttajan osallisuus ja hallinta hänen omaa elämäänsä koskevissa asioissa. Mikäli maahanmuuttaja ei saa riittävästi ja ymmärrettävästi tietoa mm. uuden yhteiskunnan rakenteista ja toiminnoista, ei hänellä ole välineitä toimia itsenäisesti ja aktiivisesti omien asioidensa hoitamiseksi. Tämä johtaa erilaisten kotoutumista tukevien prosessien ja palveluiden katkeamiseen, osattomuuteen ja hallinnan tunteen menettämisen kokemukseen, ja sitä kautta heikentää maahantulijan integroitumisen prosessia.

Lisätietoa:

Anne Hammad, johtaja, maahantulijoiden palvelut, anne.hammad@hdl.fi 050 502 0022

Miinukka Tuominen-Hakoila, vaikuttamistyön päällikkö, miinukka.tuominen-hakoila@hdl.fi 040 705 8256